

Kom
verder

Kenniscentrum Leefomgeving

UNIVERSITEIT
TWENTE.

De Risk Factory

Onderzoek naar de effectiviteit van de Risk Factory

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Kenniscentrum Leefomgeving in het kader van een promotieonderzoek aan de Universiteit Twente – vakgroep Psychologie van Conflict, Risico & Veiligheid (PCRV).

Copyright© 2014 by Saxion University of Applied Sciences.

All rights reserved. No part of this article may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the authors.

saxion.nl/leefomgeving

Colofon

Opdrachtgever:
Brandweer Twente

Auteur(s):
Milou Kievik, MSc.

**Lectoraat Risicobeheersing,
Saxion Kenniscentrum Leefomgeving**

Registratienummer: 2014004265

Managementsamenvatting

Aanleiding

De Risk Factory is een veiligheidseducatiecentrum waar basisschoolleerlingen en groepen met een verhoogd veiligheidsrisico veiligheidsbewust worden gemaakt door realistische scenario's aan den lijve te ondervinden. Het doel van de Risk Factory is om bezoekers kennis te geven van mogelijke veiligheidsrisico's en de zelfredzaamheid van deze bezoekers te vergroten. Dit onderzoek is erop gericht om te kijken in hoeverre een bezoek aan de Risk Factory bijdraagt aan de mate van zelfredzaamheid van bezoekers.

Opzet, design en respondenten

In de Risk Factory worden ten minste 7 veiligheidsthema's uitgewerkt. Dit onderzoek richt zich op 3 thema's, namelijk brandveiligheid, noodsituaties en verkeersveiligheid. In totaal hebben 210 basisschoolleerlingen van groep 7 en 8 deelgenomen aan het onderzoek. Alle kinderen hebben voor het onderzoek een vragenlijst ingevuld waarin de mate van kennis, risicoperceptie, self- en response efficacy, sociale norm en (intentie tot) zelfredzaamheid is gemeten. Van deze kinderen heeft 135 de vragenlijst ingevuld *nadat* ze naar de Risk Factory zijn geweest (de experimentele groep) en 75 *voordat* ze naar de Risk Factory zijn geweest (de controle groep). In het onderzoek worden beide groepen vergeleken om vast te stellen in hoeverre een bezoek aan de Risk Factory bijdraagt aan het veiligheidsbewustzijn en de (intentie tot) zelfredzaamheid.

Resultaten

De resultaten van het onderzoek laten zien dat een bezoek aan de Risk Factory bijdraagt aan het kennisniveau van respondenten over veiligheidsrisico's. Kinderen die de Risk Factory hebben bezocht hebben tot 3x meer kennis over veiligheidsrisico's dan kinderen die niet op bezoek zijn geweest. Daarnaast zijn kinderen die een bezoek brengen aan de Risk Factory gemiddeld meer veiligheidsbewust dan niet-bezoekers. Zij hebben er meer vertrouwen in dat zij zichzelf kunnen beschermen tegen veiligheidsrisico's en vinden de aangedragen

handelingsperspectieven nuttiger dan kinderen die niet bij de Risk Factory zijn geweest. Driekwart van de Risk Factory-bezoekers is van plan om zichzelf te beschermen tegen mogelijke veiligheidsrisico's, tegenover minder dan de helft van het aantal kinderen dat geen bezoek heeft gebracht aan dit veiligheidseducatiecentrum. Of respondenten van plan zijn om over te gaan tot het opvolgen van voorgeschreven handelingsperspectieven hangt samen met hun sociale norm (wat zou mijn beste vriend of vriendin doen?), de ervaren noodzaak, nut en uitvoerbaarheid van deze handelingsperspectieven en hun inschatting van het risico. Er is een sterke samenhang zichtbaar tussen deze variabelen en de mate van zelfredzaamheid onder de respondenten.

Conclusie en discussie

Uit het onderzoek naar de effectiviteit van de Risk Factory blijkt dat een bezoek aan de Risk Factory leidt tot een hoog veiligheidsbewustzijn en een grotere intentie tot zelfredzaamheid onder kinderen uit groep 7 en 8 van de basisschool. De Risk Factory levert een belangrijke bijdrage aan het voorbereiden van kinderen op mogelijke onveilige situaties in de omgeving. Ondanks de positieve resultaten verkregen in dit onderzoek, is het nog wel van belang om na te gaan in hoeverre het 'aan den lijve ondervinden' van realistische scenario's in de Risk Factory doorslaggevend is in het vergroten van de zelfredzaamheid. Het vergelijken van het effect van een bezoek aan de Risk Factory met het effect van 'standaard' voorlichtingsbijeenkomsten verdient daarom aanbeveling. Een overzicht van alle aanbevelingen is te vinden in bijlage 6.1.

Inhoud

1.	Aanleiding	6
2.	Opzet, design en respondenten	8
3.	Resultaten.....	11
4.	Conclusie en discussie	17
5.	Literatuurlijst	19
6.	Bijlagen	20

1. Aanleiding

De Risk Factory is een veiligheidseducatiecentrum waar basisschoolleerlingen en groepen met een verhoogd veiligheidsrisico veiligheidsbewust worden gemaakt door realistische scenario's aan den lijve te ondervinden. Het doel van de Risk Factory is om bezoekers kennis te geven van mogelijke veiligheidsrisico's en de zelfredzaamheid van deze bezoekers te vergroten. Om van de Risk Factory een succes te maken is het belangrijk om bij het opstellen en inrichten van de verschillende scenario's rekening te houden met de factoren die de zelfredzaamheid van burgers positief kunnen beïnvloeden. Door burgers in aanraking te laten komen met mogelijke veiligheidsrisico's en zinvolle handelingsperspectieven te bieden, is veel veiligheidswinst te behalen.

Onderzoek naar zelfredzaamheid in het veiligheidsdomein staat nog in de kinderschoenen. In de gezondheidswereld is echter meer bekend over de factoren die een positieve invloed uitoefenen op zelfredzaam gedrag van burgers. Voordat burgers overgaan tot zelfredzaamheid moeten zij zich eerst bewust zijn van het bestaan van een bepaald gezondheidsrisico en een 'gevoel van urgentie' ervaren ten aanzien van dit risico (een hoge mate van risicoperceptie). Vervolgens is het van belang dat aan dit risico een handelingsperspectief wordt gekoppeld waarvan burgers het idee hebben dat 1) zij in staat zijn om dit handelingsperspectief uit te voeren (de zogenaamde 'self efficacy') en 2) dit handelingsperspectief zinvol is in het reduceren van het risico (de zogenaamde 'response efficacy'). Enkel wanneer aan beide voorwaarden wordt voldaan, zullen zij de handelingsperspectieven overnemen en zichzelf voorbereiden op mogelijke risico's (Witte, 1992).

Recent onderzoek toont aan dat deze relaties eveneens bestaan op het gebied van veiligheidsrisico's (Kievik, Misana-ter Huurne & Gutteling, 2012; Kievik & Gutteling, 2011). Zowel op het gebied van brandveiligheid als op het gebied van overstromingsrisico's is gevonden dat burgers zich enkel voorbereiden op deze risico's wanneer zij zich bewust zijn van het mogelijke risico en handelingsperspectieven krijgen aangereikt die zij kunnen uitvoeren en die zij beoordelen als zinvol.

Er zijn echter nog wel een aantal belangrijke vraagstukken. Niet alle onderzoeken naar zelfredzaamheid in het veiligheidsdomein zijn volledig consistent. Het is vooralsnog onduidelijk wanneer geadviseerde handelingsperspectieven als zinvol worden beoordeeld. Daarnaast lijkt het daadwerkelijk uitvoeren van aangedragen handelingsperspectieven een positieve relatie te hebben met het uitvoeren van zelfredzaam gedrag in de toekomst. In de Risk Factory zijn een aantal veiligheidsthema's volledig uitgewerkt tot realistische scenario's waarin de risico's aan de hand van gebeurtenissen worden geschetst. Uniek aan de Risk Factory is dat bezoekers niet alleen kennis krijgen over het bestaan van risico's en wat er zou kunnen gebeuren, maar ook kunnen oefenen en handelingsperspectieven gaan uitvoeren. Dit onderzoek is erop gericht om te kijken in hoeverre een bezoek aan de Risk Factory bijdraagt aan de mate van zelfredzaamheid van bezoekers. De verwachting is dat bezoekers van de Risk Factory, die de verschillende scenario's actief doorlopen, een grotere intentie tot zelfredzaamheid laten zien dan niet-bezoekers.

2. Opzet, design en respondenten

In de Risk Factory worden ten minste 7 veiligheidsthema's uitgewerkt. Dit onderzoek richt zich op 3 thema's, namelijk brandveiligheid, noodsituaties en verkeersveiligheid. Alle scenario's zijn zo ingericht dat bezoekers allereerst duidelijk wordt gemaakt dat een bepaalde gebeurtenis (zoals brandgevaar) ernstige consequenties kan hebben. Hiermee wordt de risicoperceptie van bezoekers verhoogd. Vervolgens zullen er handelingsperspectieven worden aangedragen waarbij de nadruk ligt op de uitvoerbaarheid van de aangedragen gedragsmogelijkheden (waarbij de mate van 'self efficacy' wordt vergroot) en op nut en noodzaak van het handelingsperspectief (vergroot de mate van 'response efficacy'). Doordat respondenten deze handelingsperspectieven zelf kunnen uitvoeren in de Risk Factory, wordt een persoonlijke ervaring gecreëerd.

De respondenten in het onderzoek zijn kinderen uit groep 7 en 8 van basisscholen in Twente. Bij de start van de Risk Factory hadden 12 verschillende klassen met kinderen uit groep 7 of 8 zich aangemeld voor een bezoek. Deze klassen zijn vervolgens at random ingedeeld in twee verschillende groepen – een experimentele conditie en een controle conditie. In totaal hebben 210 kinderen deelgenomen aan het onderzoek. Aan de 135 kinderen uit de klassen die willekeurig zijn ingedeeld in de *experimentele conditie* is gevraagd om, een aantal dagen *na het bezoek* aan de Risk Factory, een vragenlijst in te vullen over hun kennis en veiligheidsbewustzijn. Aan de 75 kinderen uit de klassen die willekeurig in de *controle conditie* zijn ingedeeld is gevraagd om dezelfde vragenlijst in te vullen een aantal dagen *voorafgaand aan het bezoek* aan de Risk Factory. Er is bewust gekozen om alleen een nameting te doen om een testeffect te voorkomen. Aangezien alle deelnemende scholen op belangrijke kenmerken vergelijkbaar zijn, wordt er verondersteld dat de onderzoeksgegevens van beide condities te vergelijken zijn. Het onderzoeksdesign is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Tijdspad onderzoek

R Experimentele groep (N=135)	X	O
R Controle groep (N=75)		O (X)

Tijdspad onderzoek waarbij X aangeeft wanneer kinderen een bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory en O het moment waarop de kinderen de vragenlijst hebben ingevuld.

In de vragenlijst is de mate van kennis, risicoperceptie, self- en response efficacy, sociale norm en (intentie tot) zelfredzaamheid gemeten om het effect van een bezoek aan de Risk Factory vast te stellen. In tabel 2 is weergegeven op welke wijze de belangrijkste variabelen zijn geoperationaliseerd. De volledige vragenlijst is terug te vinden in bijlage 6.4.

Tabel 2. Operationalisatie belangrijkste variabelen onderzoek.

Kennis	Mate waarin respondenten weten welke gevaren zij lopen
Risicoperceptie	Mate waarin respondenten het gevoel hebben daadwerkelijk gevaar te lopen
Self efficacy	Mate waarin aangedragen handelingsperspectieven worden ervaren als uitvoerbaar
Response efficacy	Mate waarin aangedragen handelingsperspectieven worden ervaren als nuttig en noodzakelijk
Sociale norm	Perceptie van respondenten over het potentiële gedrag van leeftijdsgenoten
Zelfredzaamheid	Mate waarin respondenten geneigd zijn aangedragen handelingsperspectieven uit te voeren

Zelfredzaamheid is gemeten op een schaal van 1 (geen intentie tot zelfredzaamheid) tot 4 (volledige intentie tot zelfredzaamheid). De overige schalen zijn gemeten op een schaal van 1

(zeer lage score op variabele) tot 5 (zeer hoge score op variabele). De schalen voor het meten van de verschillende variabelen binnen het thema 'verkeersveiligheid' bleken helaas niet betrouwbaar te zijn, waardoor er alleen is gekeken naar de resultaten van de scenario's 'noodsituaties' en 'brandveiligheid'. Voor deze thema's bleken de verschillende schalen zeer betrouwbaar (α tussen 0.65 en 0.88).

3. Resultaten

3.1 Demografische gegevens

In totaal hebben 210 kinderen deelgenomen aan het onderzoek – 135 kinderen in de experimentele conditie en 75 kinderen in de controle conditie. 56,7% van de respondenten was een jongen en 43,3% een meisje. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 11 jaar. Tussen de verschillende condities is geen significant verschil zichtbaar in geslacht ($\chi^2=0.19$, n.s.) en leeftijd ($F(1,208)=3,54$, n.s.).

3.2 Scenario Noodsituaties

Tijdens het scenario ‘noodsituaties’ worden bezoekers van de Risk Factory geconfronteerd met een risico waarbij de WAS-sirene afgaat. Bezoekers krijgen een informatiefilm te zien over mogelijke risico’s waarbij de WAS-sirene normaliter af zal gaan en hen wordt geleerd wat zij in zo’n situatie moeten doen. De WAS-sirene zal vervolgens afgaan, waarna bezoekers op een veilige manier moeten schuilen in een woonhuis.

De resultaten van het onderzoek tonen aan dat het bezoeken van de Risk Factory een positieve invloed heeft op de mate van kennis van bezoekers. Van alle respondenten in de experimentele conditie weet 68,9% wat zij moeten doen wanneer er zich een noodsituatie voordoet waarbij de WAS-sirene afgaat, tegenover slechts 13,3% van de respondenten uit de controle conditie. Na het brengen van een bezoek aan de Risk Factory weten respondenten eveneens vaker op welke wijze zij NL-Alert kunnen installeren op hun telefoon (13,3% tegenover slechts 2,7%). Het verschil in kennis is zeer significant ($F(1,208)=69,867$, $p<0.01$).

Daarnaast blijkt dat respondenten die een bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory een significant hogere mate van zowel risicoperceptie ($F(1,208)=3,316$, $p<0.01$), self efficacy ($F(1,208)=24,657$, $p<0.01$), response efficacy ($F(1,208)=36,373$, $p<0.01$) als intentie tot zelfredzaamheid ($F(1,208)=40,732$, $p<0.01$) hebben dan respondenten die geen bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory (tabel 3).

Tabel 3. Gemiddelde scores per variabele en conditie noodsituaties

	Experimentele conditie (n=135)	Controleconditie (n=75)
Risicoperceptie*	3,10	2,84#
Self efficacy*	4,45	3,98#
Response efficacy*	4,51	3,92#
Zelfredzaamheid**	3,67	3,20#

*Gemiddelde score op een schaal van 1 (zeer laag) tot 5 (zeer hoog) **Gemiddelde score op een schaal van 1 (zeer niet) tot 4 (zeer wel)

Verschil significant bij 0.01 level

Het doorlopen van het scenario 'noodsituaties' in de Risk Factory heeft dus een positieve invloed op de houding en het gedrag van bezoekers. Respondenten zijn meer veiligheidsbewust na afloop van het bezoek, ze zijn zich meer bewust van nut en noodzaak van voorbereidingsmogelijkheden en geven tevens aan zich ook beter te willen gaan voorbereiden. Een derde van alle respondenten in de experimentele conditie geeft aan zichzelf zeer zeker te willen gaan voorbereiden op een mogelijke noodsituatie in zijn of haar omgeving tegenover slechts 12% van de respondenten uit de controlegroep. Daarnaast blijkt dat bijna 25% van de respondenten uit de controleconditie aangeeft zich zeker niet of waarschijnlijk niet voor te bereiden op dit risico, tegenover slecht 5,8% van de Risk Factory-bezoekers (tabel 4).

Tabel 4. Intentie tot zelfredzaamheid noodsituaties

	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Experimentele conditie (n=135)	0,7%	5,1%	63%	31,2%
Controle conditie (n=75)	4,0%	21,4%	62,7%	12%

Weergave van het percentage respondenten per antwoord en conditie

3.3 Scenario brand

Bezoekers van de Risk Factory doorlopen tevens een scenario waarbij zij de gevaren van brand leren kennen. Tijdens dit scenario wordt bezoekers geleerd welke potentiële brandgevaaren er zijn in een woonhuis. Daarnaast wordt er een brand gesimuleerd, waarna bezoekers op een goede manier de ruimte moeten ontluchten.

In het onderzoek is respondenten gevraagd naar hun kennis ten aanzien van brandveiligheid. Respondenten werd gevraagd om in totaal 20 vragen te beantwoorden over brandveiligheid en -gevaren in een woonhuis. Van alle respondenten die een bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory scoort 80,5% een voldoende op kennis over dit scenario (een 6 of hoger) ten opzichte van slechts 34,7% van alle respondenten die nog geen bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory. Dit verschil is zeer significant ($F(1,208)=56,936$, $p<0.01$).

Daarnaast blijkt dat respondenten die een bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory een significant hogere mate van zowel risicoperceptie ($F(1,208)=6,60$, $p<0.05$), self efficacy ($F(1,208)=4,082$, $p<0.05$) als intentie tot zelfredzaamheid ($F(1,208)=10,244$, $p<0.01$) hebben dan niet-bezoekers (tabel 5). Alleen in de mate van response efficacy is geen significant verschil gevonden tussen beide condities ($F(1,208)=0,523$, n.s.).

Tabel 5. Gemiddelde scores per variabele en conditie brandveiligheid

	Experimentele conditie (n=135)	Controleconditie (n=75)
Risicoperceptie*	3,25	2,88#
Self efficacy*	4,37	4,21#
Response efficacy*	4,48	4,42
Zelfredzaamheid**	3,61	3,40#

*Gemiddelde score op een schaal van 1 (zeer laag) tot 5 (zeer hoog) **Gemiddelde score op een schaal van 1 (zeer laag) tot 4 (zeer hoog)

Verschil significant bij 0.05 level

Ook het doorlopen van het scenario ‘brandveiligheid’ in de Risk Factory zorgt dus voor een verandering van de houding van bezoekers ten aanzien van dit risico. Ondanks dat respondenten uit de controle- en experimentele conditie niet verschillen in hun beoordeling van nut en noodzaak van aangedragen gedragsmogelijkheden, hebben de respondenten uit de experimentele conditie meer kennis van het risico en zijn zij meer geneigd om zichzelf te beschermen tegen het risico. Een kwart van de Risk Factory-bezoekers heeft zeer zeker de intentie om zichzelf voor te bereiden op een mogelijke brand in zijn of haar omgeving, tegenover 18,7% van de niet-bezoekers. Van de respondenten die geen bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory geeft 13,3% aan zich waarschijnlijk niet te gaan voorbereiden, tegenover slechts 4,4% van de bezoekers (tabel 6).

Tabel 6. Intentie tot zelfredzaamheid brandveiligheid

	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel
Experimentele conditie (n=135)	0%	4,4%	70,4%	25,2%
Controle conditie (n=75)	0%	13,3%	68%	18,7%

Weergave van het percentage respondenten per antwoord en conditie

3.4 Totale effect “Risk Factory”

Wanneer de resultaten van beide scenario’s worden samengevoegd, blijkt dat er sterke relaties bestaan tussen de verschillende onafhankelijke en afhankelijke variabelen (tabel 7).

De mate van ervaren self- en response efficacy, de mate van ervaren risicoperceptie en de ervaren sociale norm hebben allen een sterke significante samenhang met de intentie van respondenten om zichzelf voor te bereiden op mogelijke risico’s in de omgeving.

Voornamelijk de ervaren sociale norm (wat zou mijn beste vriend of vriendin in deze situatie doen?) blijkt een zeer sterke relatie te hebben met zelfredzaam gedrag.

Tabel 7. Correlatietabel onafhankelijke en afhankelijke variabelen

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Risicoperceptie	1				
2. Response Efficacy	0,30**	1			
3. Self Efficacy	0,26**	0,80**	1		
4. Sociale Norm	0,35**	0,75**	0,79**	1	
5. Zelfredzaamheid	0,38**	0,49**	0,58**	0,69**	1

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Wanneer de totale scores van de experimentele groep en de controle groep worden vergeleken, valt te concluderen dat een bezoek aan de Risk Factory bijdraagt aan het vergroten van het bewustzijn ten aanzien van de veiligheidsrisico's besproken in het veiligheidseducatiecentrum. Respondenten die een bezoek hebben gebracht aan de Risk Factory hebben in totaliteit een hogere mate van risicoperceptie ($F(1,208)=7,619$, $p<0.01$), self efficacy ($F(1,208)=14,523$, $p<0.01$) en response efficacy ($F(1,208)=15,638$, $p<0.01$) dan respondenten die nog niet op bezoek zijn geweest (tabel 8).

Tabel 8. Gemiddelde scores per variabelen en conditie totaal

	Experimentele conditie (n=135)	Controleconditie (n=75)
Risicoperceptie*	3,18	2,86#
Self efficacy*	4,42	4,12#
Response efficacy*	4,50	4,20#
Zelfredzaamheid**	3,64	3,43#

*Gemiddelde score op een schaal van 1 (zeer laag) tot 5 (zeer hoog) **Gemiddelde score op een schaal van 1 (zeer laag) tot 4 (zeer hoog)

Verschil significant bij 0.01 level

Daarnaast blijkt uit de onderzoeksresultaten dat de doelstelling van de Risk Factory, het vergroten van de (intentie tot) zelfredzaamheid van bezoekers, wordt bereikt. De Risk Factory-bezoekers hebben gemiddeld een significant hogere intentie om zichzelf te beschermen tegen veiligheidsrisico's dan de respondenten die nog niet op bezoek zijn geweest ($F(1,208)=32,508$, $p<0.01$) (tabel 8). In totaal geeft 74,8% van de Risk Factory-bezoekers aan de intentie te hebben om zich goed voor te bereiden op veiligheidsrisico's, tegenover slechts 44,1% van de respondenten die nog niet op bezoek zijn geweest.

4. Conclusie en discussie

Sinds het voorjaar van 2014 is de Risk Factory, een veiligheidseducatiecentrum voor basisschoolleerlingen en mensen met een verhoogd veiligheidsrisico, geopend. In de Risk Factory worden bezoekers veiligheidsbewust gemaakt door realistische scenario's aan den lijve te ondervinden. De Risk Factory bestaat uit 7 verschillende veiligheidsscenario's die zijn opgebouwd aan de hand van nieuwe theoretische inzichten om de zelfredzaamheid van bezoekers te bevorderen. In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van het doorlopen van twee van de verschillende scenario's in de Risk Factory op het veiligheidsbewustzijn en de mate van zelfredzaamheid. Aangezien alle scenario's in de Risk Factory zijn opgebouwd volgens dezelfde theoretische principes, kan er worden aangenomen dat de resultaten geldig zijn voor alle scenario's in dit veiligheidseducatiecentrum.

Uit het onderzoek blijkt dat het doorlopen van de verschillende scenario's in de Risk Factory een positieve bijdrage levert aan zowel het veiligheidsbewustzijn als de intentie tot zelfredzaamheid van bezoekers. Respondenten die een bezoek hebben gebracht aan dit veiligheidseducatiecentrum hebben na hun bezoek meer kennis van de verschillende veiligheidsthema's dan niet-bezoekers. Daarnaast zijn zij zich meer bewust van de risico's die zij lopen in hun omgeving en weten zij beter wat zij kunnen doen om zichzelf tegen deze risico's te beschermen. Deze mogelijke handelingsperspectieven worden door bezoekers als zinvoller, nuttiger en beter uitvoerbaar beoordeeld dan door respondenten die nog geen bezoek aan de Risk Factory hebben gebracht. Daarnaast zijn bezoekers eerder geneigd om de aangedragen handelingsperspectieven op te volgen en zichzelf te beschermen tegen veiligheidsrisico's in hun omgeving. Het doorlopen van de verschillende scenario's in de Risk Factory en het zelf oefenen en uitvoeren van aangedragen handelingsperspectieven lijkt dus van groot belang om de zelfredzaamheid van basisschoolleerlingen te vergroten.

Daarnaast laten de onderzoeksresultaten zien dat er een sterk verband bestaat tussen zowel de mate van risicoperceptie, self- en response efficacy, sociale norm en de mate van zelfredzaamheid. Of respondenten al dan niet overgaan tot het opvolgen van voorgeschreven handelingsperspectieven hangt samen met hun sociale norm (wat zou mijn beste vriend of vriendin doen?), de ervaren noodzaak, nut en uitvoerbaarheid van deze

handelingsperspectieven en hun inschatting van het risico. Ondanks dat op basis van deze onderzoeksgegevens geen uitspraak gedaan kan worden over de mate van causaliteit, zijn alle gemeten variabelen van belang voor het stimuleren van de zelfredzaamheid. Het is dus van belang om in de Risk Factory in te blijven zetten op het vergroten van het risicobewustzijn en het aandragen van simpele, bruikbare handelingsperspectieven. Ook kan het zinvol zijn om in de verschillende scenario's (nog) meer het perspectief van leeftijdsgenoten te kiezen, om daarmee de ervaren sociale norm te stimuleren.

Ondanks de positieve resultaten verkregen in dit onderzoek, moeten de resultaten met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Uit het onderzoek is gebleken dat er duidelijk verschillen zichtbaar zijn tussen kinderen die in de Risk Factory zijn geweest en kinderen die geen enkele voorlichting hebben gehad over de verschillende veiligheidsthema's. Aan de hand van dit onderzoek kan echter niet geconcludeerd worden of de actieve rol van kinderen in de Risk Factory doorslaggevend is in het vergroten van de mate van zelfredzaamheid. Het is nog onduidelijk in hoeverre deze voorlichting een meerwaarde heeft ten opzichte van de reguliere voorlichtingsprogramma's die gegeven worden op basisscholen. Het is daarom aan te bevelen om de huidige onderzoeksresultaten te vergelijken met het effect van reguliere voorlichtingscampagnes. Ook is het wenselijk om verder onderzoek te doen naar de causale relaties tussen de verschillende voorspellers van zelfredzaamheid en de mate waarin bezoekers de intentie hebben om zichzelf voor te bereiden op de verschillende risico's. Deze informatie kan gebruikt worden om de verschillende scenario's in de Risk Factory verder aan te scherpen en de effecten van een bezoek aan het veiligheidseducatiecentrum te vergroten.

Tenslotte is het van belang om, naast de intentie tot gedrag, te kijken naar de mate van daadwerkelijk gedrag van bezoekers van de Risk Factory. Ondanks dat onderzoek aantoont dat er een sterke relatie bestaat tussen intentie tot gedrag en daadwerkelijk gedrag, is het interessant om te kijken in hoeverre een bezoek aan de Risk Factory leidt tot een (het liefst blijvende) gedragsverandering van bezoekers. Het uitvoeren van een longitudinale studie kan hierin meer inzicht verschaffen.

5. Literatuurlijst

- Kievik, M. & Gutteling, J.M. (2011). Yes, we can: motivate Dutch citizens to engage in self-protective behavior. *Natural Hazards*, 59 (3), pp. 1475 – 1490.
- Kievik, M., Misana-ter Huurne, E.F.J. & Gutteling, J.M. (2012). The action suited to the word: Use of the framework of risk information seeking to understand risk-related behaviors. *Journal of Risk Research*, 15 (2), pp. 131 – 147.
- Witte, K. (1992). Putting the fear back into fear appeal: The extended parallel process model. *Communication Monographs*, 59 (4), pp. 329 – 349.

6. Bijlagen

6.1 Overzicht aanbevelingen

1. Uitbreiden bezoekersaantallen Risk Factory

Aangezien een bezoek aan de Risk Factory een positieve invloed heeft op de intentie tot zelfredzaamheid van basisschoolleerlingen, is het wenselijk om bezoekersaantallen te vergroten en op deze manier de zelfredzaamheid van kinderen te stimuleren.

2. Binnen de scenario's blijven inzetten op vergroten risicoperceptie en efficacy beliefs

Het onderzoek toont aan dat zowel risicoperceptie als efficacy beliefs een sterke relatie heeft met zelfredzaamheid. Door het (blijven) vergroten van het risicobewustzijn van bezoekers en het aandragen van simpele handelingsperspectieven wordt de mate van zelfredzaamheid van bezoekers positief beïnvloed.

3. Binnen de scenario's (nog) meer inzetten op sociale norm

Het onderzoek toont aan dat de ervaren sociale norm (wat zou mijn beste vriend of vriendin doen?) een zeer sterke relatie heeft met zelfredzaamheid. Binnen de scenario's zou wellicht nog meer aandacht kunnen worden geschonken aan het gedrag van leeftijdsgenoten om de zelfredzaamheid van bezoekers te vergroten.

4. Uitvoeren van vervolgonderzoek om het verschil met 'standaard' voorlichting te meten

Ondanks dat de resultaten van het onderzoek veelbelovend zijn, kan er (nog) niet vastgesteld worden in hoeverre deze voorlichtingsvorm effectiever is in het vergroten van het veiligheidsbewustzijn en de zelfredzaamheid van kinderen ten opzichte van de 'standaard' klassikale voorlichtingsvormen. Het zou interessant zijn om te kijken in hoeverre de voorlichtingsvorm van de Risk Factory een meerwaarde heeft ten opzichte van voorlichtingsvormen waarbij kinderen niet de mogelijkheid hebben om een persoonlijke ervaring op te doen.

5. Uitvoeren longitudinaal onderzoek naar daadwerkelijk gedrag

Ondanks dat onderzoek aantoont dat er een sterke relatie bestaat tussen intentie tot gedrag en daadwerkelijk gedrag, is het interessant om te kijken in hoeverre een bezoek aan de Risk Factory leidt tot een (het liefst blijvende) gedragsverandering van bezoekers. Het uitvoeren van een longitudinale studie kan hierin meer inzicht verschaffen.

6.2 Introductietekst vragenlijst controlegroep

Beste leerling,

Binnenkort ga je op bezoek bij de “Risk Factory”. Daar ga je beleven welke risico’s er zijn in jouw omgeving en wat je zelf kunt doen om je daar tegen te beschermen. We willen graag van je weten wat je nu al weet over een aantal van deze risico’s. Zou je daarom onderstaande vragen willen beantwoorden?

Let op: je kunt geen goede of foute antwoorden geven! Het gaat er om dat je het antwoord geeft dat het best past bij wat je vindt of voelt. Wel is het belangrijk dat je alle vragen invult!

Je hoeft je naam nergens op te schrijven.

Hoe vul je de lijst in:

Bij de meeste vragen kun je het antwoord aankruisen. Kruis altijd maar 1 antwoord aan.

Helemaal mee oneens	Een beetje mee oneens	Neutraal	Een beetje mee eens	Helemaal mee eens
			X	

Soms wordt aan jou gevraagd om **zelf** een antwoord in te vullen in een vakje. Probeer dan zelf een antwoord te bedenken en vul het antwoord in.

Ik ben 12 jaar

Als je klaar bent, mag je de vragenlijst weer teruggeven aan je juffrouw of meester.

Bedankt voor je hulp!

6.3 Introductietekst vragenlijst experimentele groep

Beste leerling,

Een paar dagen geleden ben je op bezoek geweest bij de “Risk Factory”. We hopen dat je het leuk hebt gevonden! Je hebt bij de “Risk Factory” gezien welke risico’s er zijn in jouw omgeving en wat je zelf kunt doen om je tegen deze risico’s te beschermen. We willen graag van je weten wat je na het bezoek weet over een aantal van deze risico’s. Zou je daarom onderstaande vragen willen beantwoorden?

Let op: je kunt geen goede of foute antwoorden geven! Het gaat er om dat je het antwoord geeft dat het best past bij wat je vindt of voelt. Wel is het belangrijk dat je alle vragen invult!

Je hoeft je naam nergens op te schrijven.

Hoe vul je de lijst in:

Bij de meeste vragen kun je het antwoord aankruisen. Kruis altijd maar 1 antwoord aan.

Helemaal mee oneens	Een beetje mee oneens	Neutraal	Een beetje mee eens	Helemaal mee eens
			X	

Soms wordt aan jou gevraagd om zelf een antwoord in te vullen in een vakje. Probeer dan zelf een antwoord te bedenken en vul het antwoord in.

Ik ben 12 jaar

Als je klaar bent, mag je de vragenlijst weer teruggeven aan je juffrouw of meester.

Bedankt voor je hulp!

6.4 Vragenlijsten

Een paar vragen over jou

1. Ben je een jongen of meisje?

☐

Jongen

☐

Meisje

2. Hoe oud ben je (zelf invullen)?

3. Op welke school zit je (zelf invullen)?

4. In welke groep zit je (zelf invullen)?

Verkeersveiligheid

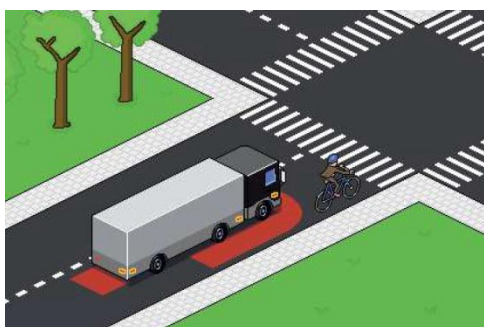
Onderstaande plaatjes geven een verkeerssituatie weer. Geef voor ieder plaatje aan wat volgens jou het goede antwoord is (omcirkel het antwoord dat volgens jou juist is)?

1. Je komt aanrijden op de fiets en een vrachtwagen staat voor het kruispunt te wachten. De vrachtwagen heeft zijn knipperlicht aan naar rechts en jij wilt rechtdoor. Wat moet je doen?

- a. De vrachtwagen rechts inhalen en het kruispunt oversteken. Rechtdoor gaand verkeer op dezelfde weg gaat voor.
- b. Minimaal 3 meter achter de vrachtwagen blijven wachten en de vrachtwagen voor laten gaan. Ook al heb je voorrang, het is veiliger om te wachten.

2. Je staat voor een kruispunt te wachten en er komt een vrachtwagen aanrijden. Jij wilt rechtdoor en de vrachtwagen geeft met zijn knipperlicht aan rechtsaf te willen slaan. Wat moet je doen (omcirkel het antwoord dat volgens jou juist is)?

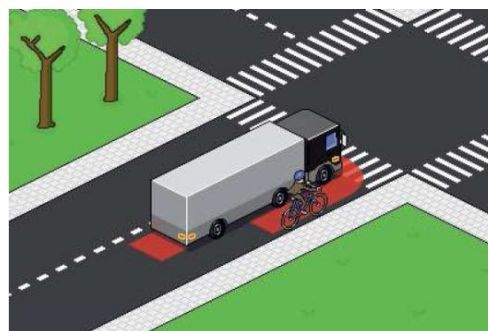

- a. Contact maken met de chauffeur. Als je zeker weet dat de vrachtwagenchauffeur je heeft gezien steek je het kruispunt over. Als je twijfelt laat je de vrachtwagenchauffeur voor, ook al heb je voorrang.
- b. Het kruispunt meteen oversteken. Rechtdoor gaand verkeer op dezelfde weg heeft altijd voorrang.

3. Hieronder wordt een aantal situaties beschreven. Kruis aan of ze *waar* of *niet waar* zijn.

	Waar	Niet waar
Als je dicht achter een vrachtwagen fietst, dan kan de chauffeur jou goed zien.		
Als je minimaal 3 meter achter een vrachtwagen fietst, dan kan de chauffeur jou goed zien.		
Je moet minimaal 5 meter achter een vrachtwagen fietsen om goed zichtbaar te zijn voor de chauffeur.		
Als je rechts naast een vrachtwagen fietst, dan kan de chauffeur jou goed zien.		
Als je voor een vrachtwagen fietst, dan kan de chauffeur jou goed zien.		

Kijk nog eens naar het plaatje hiernaast. Stel je nu eens voor dat jij op de plek fietst van de fietser naast de vrachtwagen en beantwoord de volgende vragen.

4. Als ik op de plek zou fietsen van de fietser, dan vind ik dat:

Helemaal niet eng	Een beetje eng	Niet echt eng	Behoorlijk eng	Heel erg eng

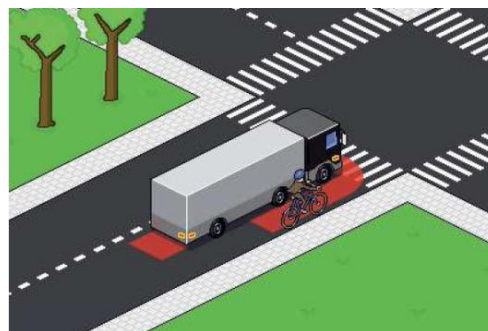
5. Als ik op de plek zou fietsen van de fietser, dan voel ik mij:

Helemaal niet gespannen	Niet echt gespannen	Een beetje gespannen	Behoorlijk gespannen	Heel erg gespannen

6. Als ik op de plek zou fietsen van de fietser, dan voel ik mij:

Helemaal niet rustig	Niet echt rustig	Een beetje rustig	Behoorlijk rustig	Heel erg rustig

7. Stel: je fietst nog steeds op de plek van de fietser in het plaatje. Jij wilt rechtdoor en de vrachtwagenchauffeur heeft zijn knipperlicht aan naar rechts.

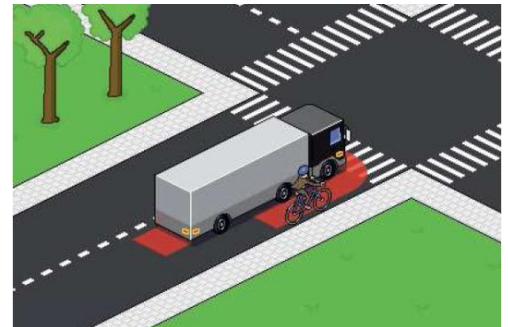
Denk je dat het in deze situatie veilig is om (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet veilig	Niet echt veilig	Een beetje veilig	Behoorlijk veilig	Heel erg veilig
Af te stappen van je fiets en te wachten in de berm?					
De vrachtwagenchauffeur voorrang te geven?					
De aandacht proberen te trekken van de chauffeur, zodat je zeker weet dat de chauffeur jou heeft gezien?					

8. Stel: je fietst nog steeds op de plek van de fietser in het plaatje. Jij wilt rechtdoor en de vrachtwagenchauffeur heeft zijn knipperlicht aan naar rechts.

Heb je er vertrouwen in dat jij in deze situatie (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Behoorlijk veel	Heel erg veel
Af kunt stappen van je fiets en kunt wachten in de berm?					
De vrachtwagenchauffeur voorrang kunt geven?					
De aandacht kunt trekken van de chauffeur, zodat je zeker weet dat de chauffeur jou heeft gezien?					

Kijk nog eens naar het onderstaande plaatje hiernaast. Je fietst nog steeds op de plek van de fietser in het plaatje. Jij wilt rechtdoor en de vrachtwagenchauffeur heeft zijn knipperlicht aan naar rechts.

9. Wat zou je doen wanneer jij in een situatie terecht zou komen als de fietser op het plaatje?

Wanneer ik terecht zou komen in een situatie zoals de fietser op het plaatje, dan zou ik :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Afstappen van mijn fiets en wachten in de berm.				
De vrachtwagenchauffeur voorrang geven.				
De aandacht proberen te trekken van de chauffeur, zodat hij mij ziet.				
Voorrang nemen en de weg oversteken.				

10. Wat denk je dat jouw beste vriend of vriendin zou doen wanneer hij of zij terecht zou komen in een situatie zoals de fietser op het plaatje?

Wanneer <u>mijn beste vriend of vriendin</u> terecht zou komen in een situatie zoals de fietser op het plaatje, <u>dan zou hij/zij</u> :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Afstappen van zijn/haar fiets en wachten in de berm.				
De vrachtwagenchauffeur voorrang geven.				
De aandacht proberen te trekken van de chauffeur, zodat hij hem/haar ziet.				
Voorrang nemen en de weg oversteken.				

11. Wat denk je dat jij zou doen als je samen met je vrienden of vriendinnen in zo'n situatie terecht zou komen?

Wanneer <u>ik, samen met mijn vrienden,</u> terecht zou komen in een situatie zoals de fietsers op het plaatje, <u>dan zou ik:</u>	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Afstappen van mijn fiets en wachten in de berm.				
De vrachtwagenchauffeur voorrang geven.				
De aandacht proberen te trekken van de chauffeur, zodat hij ons ziet.				
Vorrang nemen en de weg oversteken.				

Noodsituaties

In Nederland gebeuren er soms wel eens dingen die gevaarlijk zijn voor mensen. Een voorbeeld hiervan is een grote brand. Als er ergens in Nederland een grote brand is, dan kan de sirene (het luchtalarm) afgaan op de plek waar mensen gevaar lopen. Ook gaat de sirene iedere eerste maandag van de maand af als test. Kun je uitleggen wat je volgens jou allemaal moet doen als de sirene afgaat?

1. Wat moet je doen als de sirene afgaat?

Als er iets in Nederland gebeurt, zoals de brand in het vorige voorbeeld, kunnen mensen ook een bericht krijgen op hun mobiele telefoon. Dit wordt NL-Alert genoemd.

2. Heb jij een mobiele telefoon?

☐

Ja

☐

Nee

3. Heb jij NL-Alert geïnstalleerd op je telefoon?

☐

Ja

☐

Nee

4. Weet jij waar je informatie kunt vinden over hoe je NL-Alert op je telefoon kunt installeren?

☐

Ja

☐

Nee

Zo ja, waar kun je deze informatie vinden?

Stel je nu eens voor dat de sirene afgaat in jouw omgeving (terwijl jij thuis bent, buiten speelt of op school bent). Kun je aangeven hoe je je dan zou voelen?

5. Als de sirene af zou gaan in mijn omgeving, dan vind ik dat:

Helemaal niet eng	Een beetje eng	Niet echt eng	Behoorlijk eng	Heel erg eng

6. Als de sirene af zou gaan in mijn omgeving, dan voel ik mij:

Helemaal niet gespannen	Niet echt gespannen	Een beetje gespannen	Behoorlijk gespannen	Heel erg gespannen

7. Als de sirene af zou gaan in mijn omgeving, dan voel ik mij:

Helemaal niet rustig	Niet echt rustig	Een beetje rustig	Behoorlijk rustig	Heel erg rustig

8. Stel je nog eens voor dat de sirene afgaat in jouw omgeving (terwijl jij thuis bent, buiten speelt of op school bent).

Denk je dat het in deze situatie veilig is om (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet veilig	Niet echt veilig	Een beetje veilig	Behoorlijk veilig	Heel erg veilig
Een volwassene te waarschuwen (bijvoorbeeld je ouders, juf of meester)?					
Naar binnen te gaan of binnen te blijven?					
Ramen en deuren te sluiten?					
De radio of TV aan te zetten?					
Naar de plek van de ramp te gaan?					

9. De sirene gaat nog steeds af ergens in jouw omgeving (terwijl jij thuis bent, buiten speelt of op school bent).

Heb je er <u>vertrouwen</u> in dat jij in deze situatie (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Behoorlijk veel	Heel erg veel
Een volwassene kunt waarschuwen (bijvoorbeeld je ouders, juf of meester)?					
Ramen en deuren kunt sluiten?					
Naar binnen kunt gaan of binnen kunt blijven?					
De radio of TV aan kunt zetten?					
Naar de plek van de ramp kunt gaan?					

10. Wat zou je doen wanneer de sirene in jouw omgeving afgaat (terwijl jij thuis bent, buiten speelt of op school bent)?

Wanneer de sirene in mijn omgeving af zou gaan, <u>dan zou ik</u> :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Een volwassene waarschuwen (bijvoorbeeld mijn ouders, juf of meester).				
Ramen en deuren sluiten.				
Naar binnen gaan of binnen blijven.				
De radio of TV aanzetten.				
Naar de plek van de ramp gaan.				

11. Wat denk je dat jouw beste vriend of vriendin zou doen wanneer de sirene in zijn / haar omgeving af zou gaan?

Wanneer de sirene zou afgaan in de omgeving van <u>mijn beste vriend of vriendin, dan zou hij/zij:</u>	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Een volwassene waarschuwen (zoals zijn / haar ouders, de juf of meester).				
Ramen en deuren sluiten.				
Naar binnen gaan of binnen blijven.				
De radio of TV aanzetten.				
Naar de plek van de ramp gaan.				

Brandveiligheid

In Nederland komt er wel eens een brand voor. Deze branden ontstaan vaak in de keuken. De volgende vragen gaan over zo'n brand.

1. Kijk eens naar onderstaand plaatje. Kruis alle punten in de tekening aan die volgens jou gevaarlijk kunnen zijn. Welke punten in en rondom deze keuken zouden kunnen zorgen voor een brand?

Zoek de brandgevaaren in de keuken

2. Hieronder wordt een aantal situaties beschreven. Kruis aan of ze *waar* of *niet waar* zijn.

	Waar	Niet waar
Als je een theedoek direct naast het fornuis hangt wanneer je aan het koken bent, kan er brand ontstaan.		
Een doek over een lamp kan gaan branden.		
Als de vlam in de pan slaat, kun je het vuur met water doven.		
Kapotte elektrische snoeren kun je weer veilig maken met tape.		
Een rookmelder hang je in de gang.		
Als de rookmelder afgaat, moet je vluchten.		
Als er brand is in huis en je vlucht, is het belangrijk om ook aan andere mensen te denken.		
Het is verstandig om de sleutel van de voordeur op een vaste plek te bewaren.		
Het is verstandig om voor een mogelijke brand goed na te denken over een vluchtroute bij een brand.		

3. Weet jij hoe je de brandweer (of politie of ambulance) in geval van nood kunt bereiken? Wat is hun telefoonnummer?

Kijk nog eens naar het plaatje hiernaast. Stel je nu eens voor dat jij in deze keuken aanwezig bent. Beantwoord de volgende vragen.

4. Als ik in deze keuken aanwezig zou zijn, dan vind ik dat:

Zoek de brandgevaaren in de keuken

Helemaal niet eng	Een beetje eng	Niet echt eng	Behoorlijk eng	Heel erg eng

5. Als ik in deze keuken aanwezig zou zijn, dan voel ik mij:

Helemaal niet gespannen	Niet echt gespannen	Een beetje gespannen	Behoorlijk gespannen	Heel erg gespannen

6. Als ik in deze keuken aanwezig zou zijn, dan voel ik mij:

Helemaal niet rustig	Niet echt rustig	Een beetje rustig	Behoorlijk rustig	Heel erg rustig

7. Stel: je bent nog steeds aanwezig in de keuken op het plaatje hierboven. Wat denk je dat veilig is om te doen?

Denk je dat het in deze situatie <u>veilig is</u> om (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet veilig	Niet echt veilig	Een beetje veilig	Behoorlijk veilig	Heel erg veilig
Het gas van de kookplaat uit te draaien?					
De stekker van het strijkijzer uit het stopcontact te halen?					
De lucifer in de vuilnisbak te gooien?					
De kaarsen uit te blazen?					

8. Stel: je bent nog steeds aanwezig in de keuken op het plaatje hierboven.

Heb je er vertrouwen in dat jij in deze situatie (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Behoorlijk veel	Heel erg veel
Het gas van de kookplaat uit kunt draaien?					
De stekker van het strijkijzer uit het stopcontact kunt halen?					
De lucifer in de vuilnisbak kunt gooien?					
De kaarsen uit kunt blazen?					

9. Wat zou je doen wanneer jij in deze keuken aanwezig zou zijn?

Wanneer ik in deze keuken aanwezig zou zijn, dan zou ik :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Het gas van de kookplaat uitdraaien.				
De stekker van het strijkijzer uit het stopcontact halen.				
De kaarsen uitblazen.				
De lucifer in de prullenbak gooien.				

10. Wat denk je dat jouw beste vriend of vriendin zou doen wanneer hij of zij in deze keuken aanwezig zou zijn?

Wanneer <u>mijn beste vriend of vriendin</u> in deze keuken aanwezig zou zijn, <u>dan zou hij/zij</u> :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Het gas van de kookplaat uitdraaien.				
De stekker van het strijkijzer uit het stopcontact halen.				
De kaarsen uitblazen.				
De lucifer in de prullenbak gooien.				

11. Stel: er breekt een brand uit bij jou thuis. Wat denk je dat dan veilig is om te doen?

Denk je dat het in deze situatie <u>veilig is</u> om (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet veilig	Niet echt veilig	Een beetje veilig	Behoorlijk veilig	Heel erg veilig
Te vluchten?					
De brandweer te bellen?					
Andere mensen te waarschuwen dat er een brand is?					

12. Stel: er breekt een brand uit bij jou thuis.

Heb je er vertrouwen in dat jij in deze situatie (kruis het antwoord aan dat het meest past bij jouw gevoel):	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Behoorlijk veel	Heel erg veel
Kunt vluchten.					
De brandweer kunt bellen.					
Anderen kunt waarschuwen dat er een brand is.					

13. Stel: er breekt een brand uit bij jou thuis.

Wanneer er een brand uitbreekt in mijn huis, dan zou ik :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Vluchten.				
De brandweer bellen.				
Anderen waarschuwen dat er een brand is.				

14. Wat denk je dat jouw beste vriend of vriendin zou doen wanneer er een brand uitbreekt in zijn / haar huis?

Wanneer er een brand zou uitbreken in het huis van mijn beste vriend / vriendin, dan zou hij / zij :	Nee, zeker niet	Nee, Waarschijnlijk niet	Ja, Waarschijnlijk wel	Ja, zeker wel
Vluchten.				
De brandweer bellen.				
Anderen waarschuwen dat er een brand is.				